

Sözlükler ve Dilde Cinsiyetçilik: Bir İdarî Davanın Düşündürdükleri (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yargı Kararları)

Fatma Betül Damar Çıtak*

Fransız Akademisi sözlüğünde *un coureur* (koşucu - eril), “yarışlara katılan kişi” anlamına gelirken; *une coureuse* (koşucu - dişil), “düşük ahlâklı kadın” şeklinde tanımlanmaktadır. Keza *un professionnel* (profesyonel - eril), “bir faaliyeti meslek olarak icra eden kişi” anlamındayken; *une professionnelle* (profesyonel - dişil) kelimesine “fahişe” anlamı verilmektedir. Fransız dilindeki bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Peki, Türkçede durum nedir? Türk Dil Kurumunun çevrimiçi sözlüğüne göre “uygun, elverişli” anlamındaki *müsait* sözcüğünün teklifsiz konuşmadaki karşılığı “flört etmeye hazır olan, kolayca flört edebilen (kadın)”dır. Küçük zanaat, sermaye sahibi demek olan *esnaf* ise aynı zamanda “kötü yola sapmış kadın” anlamında kullanılabilir.

Kelimelerin anlamları arasındaki bu tuhaf ve rahatsız edici farklılığın, kadına karşı ayrımcılıkla nasıl bir ilişkisi vardır? Bu farka bir idare mahkemesi kararıyla son verilmesi mümkün müdür? Bir başka deyişle idarî yargıcın yetkisi, “kelimelerin sözlükteki anlamlarını belirlemeyi” de kapsar mı? Ankara 6. İdare Mahkemesi, 2017 yılında verdiği bir kararla bu soruyu olumlu yanıtladı. Türk Dil Kurumu, yayımladığı Türkçe Sözlük’teki “müsait, boyalı, yollu, taze, serbest, oynak” gibi bazı kelimelerin tanımlarında yer alan cinsiyetçi karşılıkların, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığı artırdığı ve ön yargıları beslediği gerekçesiyle kaldırılması talebini, “kadınlara yönelik şiddeti besleyen Türkçe Sözlük’te bulunan kelime ve anlamlar değil, eğitimsizliktir” diyerek reddetti. Söz konusu ret kararına karşı açılan iptal davasına bakan Ankara 6. İdare Mahkemesi, devletin, toplumsal cinsiyet bağlamında ortaya çıkan yapısal adaletsizliği ve her türlü ayrımcılığı önleme yükümlülüğüne ve TDK’nın “Türkçenin doğru ve güzel kullanılmasında öncülük etme” ve “Türkçenin yozlaştırılmasına karşı dil bilincini güçlendirme” görevlerine vurgu yaparak ret kararını iptal etti.

İdare Mahkemesinin iptal kararını istinaf yoluyla inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi ise; argo, alay ve hakaret içeren kelimelerin “sözlükte bulunmasının” değil, “bu kelimelerin gerçek hayatta insanlar tarafından kullanılmasının” hukuka aykırı olduğuna hükmetti ve iptal kararının kaldırılmasına karar verdi.

Yukarıda özetlenen dava, esas açısından “dilde cinsiyetçilik”, usûl bakımından ise “idarî yargıcın yetkileri” bağlamında ele alınmayı hak etmektedir. Bu çalışma; söz konusu kararları, Fransa’daki benzer tartışmalara da değinmek suretiyle gerek esas, gerekse usûl açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, betul_damar@hotmail.com.